

Кислинська С.А.

аспірант,

*Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського*

ПОЛІТИКА КЕРІВНИЦТВА ТОТАЛІТАРНОЇ ДЕРЖАВИ ЩОДО ПРОЦЕСУ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Останнім часом період повоєнної відбудови привертає особливу увагу українських учених, адже тривалий час вони були позбавленні можливостей об'єктивно висвітлювати соціально-економічну ситуацію того часу. Змістовно розкриті ці питання в працях Даниленка В.М., Латиша Ю.В., Барана В.К. Регіональними дослідженнями Півдня України повоєнного періоду займаються Шитюк М.М., Шкварець В.П., Горбуров Є.Г.

Одразу після визволення південного регіону України від німецько-фашистських загарбників розпочалась відбудова народного господарства краю. Ситуація в сільському господарстві була дуже складною, адже промисловість та масштабні будівництва країни вимагали збільшення поставок сільськогосподарської продукції, фактично відбувався процес «викачування» коштів з сільського господарства в інші галузі, особливо перевага надавалася розвитку військово-промислового комплексу.

Командно-адміністративна система керівництва дозволяла швидко поповнювати чисельність робітничого класу шляхом рекрутування сільського населення. Згідно до рішень XIII (1946 р.) та XIV (1949 р.) з'їздів ВЛКСМУ більше 500 тисяч українських комсомольців було

направлено на найважливіші будівництва країни. З особливим бажанням на відновлення промисловості відправлялась сільська молодь. Для позбавлених паспортів селян це була реальна можливість позбавитись жебрацького колгоспного існування [3, с. 39].

Процес відбудови проходив у надзвичайно тяжких умовах – за роки окупації поля були виснажені та заросли бур'янами, катастрофічно не вистачало робочих рук, спеціалістів, техніки, посівного матеріалу. Виконати постанову Раднаркому СРСР і ЦК ВКП (б) «Про державний план сільськогосподарських робіт на 1944 рік» колгоспники повинні були за всяку ціну. Виділивши насінну позичку, держава надала незначну допомогу колгоспникам, однак основну частину посівного матеріалу треба було знайти за рахунок внутрішніх резервів [2, с. 418].

Занадто скрутне становище на селі ускладнювали непосильні податки на індивідуальне господарство – кожне дерево у власному саду колгоспника підлягало оподаткуванню, що примушувало їх вирубувати фруктові дерева та кущі. Негативно позначались також низькі закупівельні ціни на сільгосппродукцію. Слід зазначити, що на колгоспників не поширювалося пенсійне законодавство, вони не мали паспортів, отримували символічну оплату за тяжку працю [7, с. 23].

Розвиток сільського господарства на Півдні України у повоєнні роки мав характер жорсткої централізації та регламентації. Держава вимагала від колгоспів повного виконання планів, керівництво країни для здійснення планів хлібозаготівель обрало «методи продрозкладки 30-х років з використанням карально-репресивної системи визиску» [1, с. 31].

За виконанням основного державного завдання для колгоспів – виконанням планів хлібопоставок – слідували уповноважені райкомів партії та райвиконкомів, що були в основній масі некомпетентними в питаннях сільського господарства, проте повинні були всілякими методами домагатися виконання планів [4, с. 182.]

Основне завдання відбудови сільського господарства згідно планових директив – якнайшвидше розширення та освоєння посівних площ до рівня довоєнних. Так, у Миколаївській області до кінця першої повоєнної п'ятирічки посівні площі повинні бути розширені до 1200500 га, або 131% довоєнної площі [6, с. 39].

При тому, що до уваги не брався факт дотримання агротехніки посіву та вирощування зернових, на початку 1946 року на території регіону склалася вкрай важке становище у аграрному секторі економіки. Намагання влади покращити ситуацію мали невеликий ефект та носили здебільшого формальний адміністративно-репресивний характер. Ще більше ускладнили ситуацію постанова ЦК ВКП (б) і Ради Міністрів СРСР «Про заходи з ліквідації порушень Статуту сільськогосподарської артілі в колгоспах», Закон про розкрадання державного майна, відновлення політвідділів на МТС. Утиски щодо власників підсобних господарств посилювалися [7, с. 23].

За таких несприятливих умов ефективність сільськогосподарського виробництва різко знизилася, його основи почали руйнуватися [6, с. 39].

Однак, важке становище селян не турбувало керівництво країни, адже за вигаданої у 1920-х роках теорії «вторинності» аграрного сектору щодо індустріального на

потреби сільського господарства планувалося виділити лише 7% капіталовкладень [7, с. 24].

Посуха 1946 року та антинародна аграрна політика керівництва країни призвели до третього історії України, повоєнного голоду 1946-1947 років. Його творцем була сама система тоталітаризму, яка, прикриваючись погодними умовами за допомогою соціалістичних змагань по хлібозаготівлі фактично прирекла мільйони сімей на злидні та голод [1, с. 40].

У перше повоєнне десятиліття в 1950-1951 роках на території південної України проводилися заходи по укрупненню колгоспів з метою збільшення площі орної землі та ефективного використання техніки. Так, у Миколаївській області замість 957 дрібних стало 395 укрупнених колгоспів. Часто укрупнення відбувалися примусово без урахувань бажань колгоспників [5, с. 92].

Незважаючи на багато чисельні труднощі та адміністративно-командну систему управління, до кінця четвертої п'ятирічки народне господарство регіону в основному було відновлене, а в сільському господарстві завдання по відбудові були виконані повністю на початку 1950-х років.

Список використаних джерел:

1. Горбуров К.Є. Голод 1946-1947 років на території півдня УРСР: Монографія./ К.Є. Горбуров. – Миколаїв: Видавництво ПП Шамрай П.М., 2006. – 279 с.

2. З історії одеської партійної організації: Нариси. / К. Коваленко [та ін.] – Одеса: Одеське кн. вид-во, 1962. – 575 с.

3. Латыш Ю. В. Украина в годы послевоенного восстановления (1944–1953): Учебное пособие для студентов гуманитарных

факультетов / Юрий Владимирович Латыш. – Киев: Логос, 2011. – 204 с.

4. Тригуб П.М. Актуальні проблеми розвитку південноукраїнського села у перше післявоєнне десятиріччя (1946-1955 рр.) / П.М.Тригуб // Українська державність: проблеми історії, права, економіки, мовознавства, філософії, політології та культури. – Миколаїв; Одеса, 2001. – Т.1.

5. Шитюк М.М. 1944 – 1954 роки : перше повоєнне десятиліття /М.М.Шитюк // Проблеми історії та сучасного стану науки Української держави. – Миколаїв, 2002. – Т1. – Історичні дисципліни та українознавство.

6. Шкварець В.П. Повоєнна та сучасна Миколаївщина: монографічне історико – краєзнавче дослідження / В.П.Шкварець, Є.Г.Горбуров, К.Є.Горбуров. – Миколаїв: Шамрай. – 2008. – 300 с.

7. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Ist/2005_41/03_bazhan_og.pdf Бажан О. Г. Особливості відбудовчого періоду в Українській РСР у другій половині 40-х – на початку 50-х років ХХ ст.

Магурчак А.М.

кандидат історичних наук, докторант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У 1920-их рр. ХХ ст.
У СВІТЛІ ЛИСТУВАННЯ АНДРІЯ ЖУКА
І РОМАНА ПЕРФЕЦЬКОГО**

Поразка визвольних змагань ЗУНР призвела до еміграції значної частини провідних українських діячів. На еміграції був створений екзильний уряд на чолі з